

Martin Grass

”Den starkaste brygga mellan Nordens folk”

Nordiska arkiv och samlingar

Det skandinaviska samarbetet mellan arbetarorganisationerna som brukas kallas för arbetarskandinavism spelade en viktig roll vid formeringen av de socialdemokratiska och fackliga organisationerna i de nordiska länderna. Interskandinaviska organisationer förekom till exempel bland stenarbetare eller sadelmakare och tapetserare, men den huvudsakliga formen blev samarbete mellan de olika nationella politiska och fackliga organisationerna dels i nordiska sammanslutningar, dels genom regelbundna eller tillfälliga nordiska möten och konferenser. Detta samarbete kan betecknas som en regional internationalism, organisatoriskt inordnad i ett samverkansnät mellan internationella, olika regionala och nationella organisationer. Arbetarskandinavismen – eller egentligen arbetarnordismen – har förändrats i takt med att socialdemokratin fått en allt mer dominerande ställning som regeringsparti i de nordiska länderna och fackföreningsrörelsen blivit en maktfaktor. Den har också blivit en del av ett mellanstatligt samarbete på olika nivåer. Per Albin Hansson framhöll redan 1934 i ett tal: ”Intresset samlas alltmera kring de aktuella politiska frågorna, de nationella, de skandinaviska, de internationella. Arbetarskandinavismen smälter sålunda, under det att den alltjämt behåller sina egna arbetsformer, alltmera samman med de allmänna strävandena till skandinaviskt samförstånd och har nu förutsättningar att spela en ledande roll i de skandinaviska staternas samarbete i såväl sina särskilda angelägenheter som vid framträdandet utåt i den internationella politiken”.¹

Nio nordiska arkiv

På ARAB förvaras nio nordiska arkiv, därtill ett antal samlingar. Hälften av dessa arkiv härstammar från nordiska fackliga sammanslutningar, med det mycket omfattande arkivet från Nordens fackliga samorganisation (NFS) i spetsen. Därutöver finns två samarbetskommittéer för den socialdemokratiska och den fackliga arbetarrörelsen. Två arkivproblem är förknippade med dessa nordiska arkiv, på samma sätt som med andra internationella arkiv. För det första rör det sig om arkivdelar, nämligen delarna från den period sekretariatet var förlagda till Sverige. Dessa organisationers sekretariat brukar rotera bland de nordiska huvudstäderna men det fanns också permanenta sekretariat som exempelvis för NFS i Stockholm. Också vid en eventuell nedläggning brukade enligt stadgarna materialet stanna kvar hos den organisation varifrån sekreteraren kom. Det är inte alltid lätt att spåra arkivdelarna i de övriga nordiska arbetarrörelsearkiven eller hos organisationerna.

Det andra problemet är att arbetet för respektive nordisk organisation sköttes inom den svenska organisationen, exempelvis fackförbundet, där sekretariatet var placerat och utfördes så nära denna organisations verksamhet att man inte alltid gjorde någon entydig åtskillnad mellan den nordiska sammanslutningens och den svenska organisationens arkiv, till exempel det svenska fackförbundets korrespondens med den nordiska. Det är inte säkert att man under ordningsarbetet alltid uppmärksammade detta eller kunde skilja mellan de olika arkiven och kunde avskilja det nordiska arkivet. Därför – och för att få kompletterande information överhuvudtaget – är det nödvändigt att alltid konsultera fackförbundsarkiven när nordiskt material redovisas i förteckningarna till arkiv förvarade på ARAB, så till exempel från Svenska gruvindustriarbetareförbundet, Lantarbetareförbundet, Transportarbetareförbundet och Handelsanställdas förbund. Samma sak gäller politiska och andra organisationer.

De nordiska yrkessekretariaten hade som uppgift att ge varandra och varandras medlemmar ömsesidigt stöd samt samordna gemensamma intressen och krav. Stödet gällde både de enskilda medlemmarna som arbetade i de nordiska länderna och de anslutna organisationerna vid arbetskonflikter och i andra sammanhang. Ömsesidig information om och gemensam diskussion av fackliga och andra relevanta frågor (löner, avtal, sysselsättning, arbetsmiljö, ekonomiskt samarbete i Norden, de multinationella företagen, etcetera), gemensamma projekt och kurser samt gemensamma påtryckningar i nationellt, nordiskt och internationellt sammanhang var huvuduppgifterna. Det gällde också att i någon mån koordinera uppträdandet gentemot de internationella organisationerna och följa dessas omorganisationer genom egna sammanslagningar. Detta belyses i de fyra arkiven från nordiska yrkesinternationaler.

Skandinaviska läderindustriarbetareunionen bildades efter tidigare resultatlösa försök i mars 1921. Främst diskuterades ömsesidigt arbetslöshetsunderstöd och reshjälp. Den första frågan remitterades för avgörande till respektive lands förbund eftersom olikheterna i hanteringen var för stora för att få en användbar reglering. Reshjälp skulle varje godkänd medlem få men det skulle inte innebära fri övergång till det andra landets förbund. Ett principiellt hinder var särskilda förhållanden, nämligen om ”fara för öppen konflikt föreligger” eller ”stor arbetslöshet är rådande”. Målsättningen var att få med finska organisationer i unionen vilket också lyckades. Dessutom skedde en utvidgning mot en gemensam organisation för samtliga sko- och läderarbetareorganisationer med yrkesinternationalens sammansättning som förebild. En sådan ”kommer att inge större respekt” heter det i en diskussion om detta i november 1935. Helt problemfri var omorganisationen inte vilket diskussionen visar och namnfrågan, med yrkesförbunds- respektive industriförbundsprincipen som bakgrund, blev också diskuterad – sko och läder eller bara läder. Enligt de nya stadgarna från 1936 blev den nya organisationens namn Nordiska läderindustriarbetareunionen.

Genom nazisternas maktövertagande i Tyskland och Tysklands följande expansion blev nya frågor aktuella. I november 1935 meddelades det att ordföranden i det tyska skoarbetareförbundet och tidigare sekreterare i den internationella sko- och läderarbetareunionen Josef Simon hade suttit i koncentrationslägret i Dachau sedan maj 1933, blivit frigiven men åter blivit häktad. Han var ”baade legemlig og økonomisk brudt sammen”. En hjälpinsamling startades. Man funderade på att skicka ”en kunskapare” till Tyskland för att få bättre information men var tveksam om ”därmed kan uträttas någonting till förmån för den häktade”. I ett uttalande protesterade man mot den omänskliga behandlingen och krävde Simons frigivning. Man konstaterade också ”att det nazistiska systemet i Tyskland måtte vara synnerligen svagt rotat bland folkets stora flertal, när det anser sig hotat från sjuka åldringar på 70 år”. Josef Simon blev frigiven och kom via Danmark till Sverige. Genom en flyktingfond understödde unionen honom och andra hjälpbehövande flyktingar från de tyskspråkiga länderna och de skandinaviska grannländerna.

Nordiska läderindustriarbetareunionen upphörde 1972. Enligt internationell förebild konstituerades nämligen detta år en gemensam organisation för textil-, beklädnads-, sko- och läderindustriarbetareförbunden, Nordiska beklädnadsarbetareunionen, med ”underrubriken” Textil Konfektion Läder.² Sekretariatet placerades i Sverige. Unionens arkiv innehåller protokoll, stadgar, berättelser, rapporter, korrespondens, tryck som belyser verksamheten fram till 1988. Från årskonferenserna 1979, 1984 och 1985 föreligger också bandinspelningar. I arkivet från Nordiska fabriksarbetarefederationen, bildad 1901 som Skandinaviska ömsesidighetskommittén och 1953-1961 med namnet Nordiska grov- och fabriksarbetarefederationen,³ ingår främst protokoll med bilagor (bland annat stadgar, rapporter och ekonomiska redogörelser) 1893-1969 och korrespondens, också om kurser, konferenser och seminarier, 1909-1973.

I övrigt finns det några samlingar om nordiska yrkesinternationaler (Byggnads och trä, Transport, Gjutare, Sadelmakare och tapetserare), innehållande organisationstryck, i första

hand tryckta kongress- eller konferensprotokoll och verksamhetsberättelser. Medlemsblad och andra tidskrifter finns i ARAB:s bibliotek. Kontakterna med de nordiska yrkesinternationalerna, också med dem som inte är representerade med arkiv och samlingar på ARAB, framgår av fackförbundens arkiv som samtliga finns på ARAB utom Svenska metallindustriarbetareförbundets, Byggnadsindustriarbetareförbundets och Kommunalarbetareförbundets.

Ett intressant litet arkiv är De skandinaviska huvudstädernas regleringsfond, konstituerad i Helsingfors 1929. Denna nordiska organisation bildades av lokalavdelningar, murareföreningarna i Stockholm, Köpenhamn, Oslo och Helsingfors med ändamålet att reglera frågan om medlemsavgifterna för de murare som arbetade i de nordiska grannländerna och för att ge varandra understöd, exempelvis vid arbetskonflikter. Det något spridda materialet sträcker sig till 1951.

Nordens fackliga samorganisation

Mest omfångs- och innehållsrikt är arkivet från Nordens fackliga samorganisation. NFS bildades 1972 och består i dag av landsorganisationerna i de nordiska länderna (Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige), tjänstemännens centralorganisationer och akademikerorganisationer. Det är alltså mer än en arbetarrörelseorganisation, snarare en allmän löntagarsammanslutning. Material om de nordiska fackliga landsorganisationernas tidigare samarbete redovisas huvudsakligen i Landsorganisationens (LO) arkiv men brottstycken ingår också i ARAB:s samling Fackliga landsorganisationernas nordiska samarbete. Det hittills levererade arkivet från NFS omfattar 384 volymer med handlingar fram till 1987. Det är ordnat kronologiskt men inom åren systematiskt enligt en arkivplan och från och med 1977 en systematiserad dossiéplan, reviderad 1979 (arkivlagda i volymerna 1, 84 och 158). Arkivet är alltså strukturerat men ingången försvåras genom den kronologiska arkivläggningen med återkommande ämnesrubriker. Man får exempelvis inte omedelbart grepp ens om samtliga protokoll (presidium, styrelse, ordförandemöten), verksamhetsberättelserna eller av NFS utgivna skrifter och periodika. De senare finns med undantag av Facklig bulletin 1973-1976 inte i arkivet. I ARAB:s bibliotek finns däremot NFS Information, NFS-Bladet och NFS-Tema.

NFS uppgift är enligt stadgarna att ”främja de fackligt organiserades intressen i vid mening”. Med det syftas främst på ”trygghet i anställning och inkomst” samt ”förbättrad arbetsmiljö” men också på ”ökat inflytande på samhällsutvecklingen”. Anledningen till ett fastare samarbete mellan de nordiska löntagarorganisationerna var ”ett växande fackligt intresse för de internationella frågorna” och ”den intensifierade ekonomiska och politiska integrationen i Västeuropa”, enligt en presentation av NFS från 1979. Det gällde att ”samordna medlemsorganisationernas uppträdande på det internationella fackliga planet”, främst gentemot FFI, Fria fackföreningsinternationalen, och EFS, Europeiska fackliga samorganisationen, samt att ”söka påverka de officiella samarbetsorganen på nordiskt plan”. Man försöker också koordinera verksamheten med de nordiska yrkessekretariaten för att undvika ”dubbelarbete”. Samråd och ömsesidig information är grundläggande utgångspunkter.

NFS verksamhet återspeglad i arkivet uppvisar ett brett kontaktnät inom och utanför Norden. Vid sidan av kontakterna med medlemsorganisationerna (genom cirkulär och korrespondens samt möten) så redovisas framför allt kontakter med nordiska yrkessekretariat (Hotell och restaurang, Metall, Byggnads och trä, Jordbruk och trädgård, Fabriks, Transport, Postmannan) och motsvarande organisationer på tjänstemannasidan (till exempel Nordiska bankmannaunionen och Den nordiske funktionærssammenslutning). Andra nordiska arbetarrörelsesammanslutningar är naturliga samarbetspartner, exempelvis SAMAK, Arbetarrörelsens nordiska samarbetskommitté, eller Nordiska ABF-sekretariaten. På den internationella

fackliga sidan står NFS i förbindelse dels med FFI och EFS, dels med OECD:s fackliga rådgivande kommitté (TUAC).

Det europeiska samarbetets hela fält är av särskilt intresse (EFTA, EG, ekonomi, demokratisering av ekonomin, sysselsättning, migration, kvinnor, ungdomar, konsumenter, regionalpolitik, etcetera).⁴ Den självklara arenan för verksamheten var Norden med sin inomnordiska arbetsmarknad och det mellanstatliga nordiska samarbetet. Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet, Nordisk industrifond, Nordiska investeringsbanken, Nordforsk och Nordisk kulturfond är några av de samarbetsorgan NFS hade kontakt med och har material ifrån i arkivet. Arbetsmarknadspolitik, sysselsättning, företagsdemokrati, arbetsmiljö, arbetslivets sociala förnyelse, socialpolitik, socialförsäkring, utbildning, datorfrågor men också turism och fritid är några av de ämnen som NFS engagerade sig i i regionen. Det skedde bland annat genom utskott och arbetsgrupper, som NFS arbetsmiljöutskott, ekonomisk-politiska arbetsgruppen, lönepolitiska arbetsgruppen, näringspolitiska referensgruppen, koncernfackliga arbetsgruppen, kontaktgruppen för jämställdhetsfrågor, multinationella företagsutskottet.

Därutöver fanns ett särskilt engagemang i ”tredje världen” genom arbetsgruppen för koordinering av hjälp till u-länder. Kontakter med och intresse för olika europeiska, afrikanska, asiatiska och latinamerikanska länder återspeglas i arkivet, också genom officiellt material som ambassadrappporter. Solidaritets- och hjälpaktioner initierades och samordnades. Framst ska nämnas en region där flera svenska organisationer gjorde en insats, nämligen Södra Afrika. Inom NFS arbetade dessutom en särskild Sydafrikagrupp. Från denna verksamhet finns i arkivet också tidskrifter som *Sechamba. Official organ of the African National Congress South Africa* och *Phambili. Bulletin utgiven av African National Congress (Sydafrika)*. Ett annat land som man arbetade solidariskt för var Chile. Man hade kontakt med chilenska landsorganisationen i exil i Paris och samordnade hjälp bland annat till fängslade fackföreningsmän i Chile.⁵

Politiskt och fackligt samarbete sedan 1886

Intressanta och för Skandinavien/Norden karakteristiska är Kommittén för skandinaviska arbetarrörelsens samarbete och dess efterföljare SAMAK, Arbetarrörelsens nordiska samarbetskommitté, samarbetsorgan för den politiska/socialdemokratiska och den fackliga arbetarrörelsen.⁶ Det samarbete som inleddes 1886 genom skandinaviska arbetarekongresser – innan det fanns riksomfattande arbetareorganisationer i Sverige och Norge – skulle efter ett beslut på arbetarekongressen 1912 intensifieras genom en ”verkställande myndighet”, en samarbetskommitté. Skandinaviska samarbetskommittén existerade mellan 1913 och 1920. Till slut bara ”försvann” den som en följd av det norska socialdemokratiska partiets steg till vänster under första världskrigets sista år och anslutning till den kommunistiska internationalen 1919. Samarbetskommittén bestod av en socialdemokratisk och en facklig representant var från de skandinaviska länderna. Dess ledning och sekretariat låg först i Sverige och från och med september 1915 i Danmark. Den 20 oktober 1917 övergick ledningen till Norge men upphörde i praktiken att fungera på grund av partiförhållandena där.

Det lilla arkivet från Skandinaviska samarbetskommittén omfattar dels material från den svenska sekretariatsperioden, dels korrespondens fram till 1920. Intressanta är handlingar rörande de skandinaviska fredsmötena i Meraker/Storlien, Fredrikshald och Arvika under juni-juli 1914, alltså före och utan samband med krigsutbrottet,⁷ och rörande de neutrala ländernas socialdemokratis konferens i Köpenhamn 17-18 januari 1915.⁸ Samarbetskommittén, som skulle bedriva praktisk skandinavisk arbetarepolitik, kom på grund av första världskriget huvudsakligen att engagera sig i de neutrala socialdemokraternas fredsarbete. Kompletterande material finns på ARAB i arkiven från Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (SAP), LO,

Hjalmar Branting och i samlingen Holländsk-skandinaviska kommittén.⁹ Slutpunkten av denna fas i det skandinaviska samarbetet utgjordes av ännu en arbetarekongress, i Köpenhamn 1920. På denna kongress diskuterades industriell demokrati och socialiseringsfrågan, vilka kopplades ihop. Genom demokratisering av näringslivet, ”et tvingende retfærdighedskrav”, och socialisering, ”en samfundsmæssig organisation av næringslivet med planmæssig anvendelse av arbejdskraft, raastof, energi og tekniske hjælpemidler i det arbejdende og forbrukende folks interesse”, avskaffas ”de byråkratiske privatkapitalistiske driftsformer” och uppnås ”en fuld rationel drift efter samfundsbehovene”, det var målet.¹⁰

1931 tog Thorvald Stauning, ordföranden i det danska socialdemokratiska partiet och dansk statsminister, initiativ till att återskapa en samarbetskommitté. Den 10 augusti 1932 konstituerades Arbetarrörelsens nordiska samarbetskommitté, sedan 1985 kallad för SAMAK. Kommittén är fortfarande i verksamhet. Arkivmaterialet omfattar åren 1931 till 1991, huvudsakligen protokoll och annat material från kommittémötena, i regel två per år; arbetarekongresserna 1965, 1973, 1979, 1982, 1986 (100-årsjubileumskongressen) och 1990; konferenser, exempelvis Europa och framtiden 1985, andra möten och rapporter från de olika länderna. Här finns också material från arbetsgrupper för utrikes- och säkerhetspolitik, forskning, kommunal demokrati och offentlig sektor samt svensk-finska industripolitiska arbetsgruppen, en ekonomisk-politisk kontaktgrupp och en Öresundsgrupp. Protokollen från Nordiska samarbetskommittén 1931-1946 har publicerats.¹¹ De intressanta rapporterna från verksamheten i de nordiska länderna och andra bilagor har dock tyvärr utelämnats. Alltså gäller det att konsultera arkivet för den perioden och arkiven från SAP och LO samt personarkiv, exempelvis Gustav Möllers eller Claes-Erik Ohdners. Samarbetskommittén spelade och spelar en viktig roll som politisk-fackligt samarbetsorgan och som kontaktorgan för parti- och LO-ordförandena och andra ledande personer inom socialdemokratien och landsorganisationerna. Politiken mot fascismen, kriget, hjälp till grannländerna, ställningen till internationallerna och Nationernas förbund respektive Förenta nationerna, nordisk säkerhetspolitik, det nordiska ekonomiska samarbetet, Europa¹² och andra aktuella nordiska och internationella frågor behandlades på kommitté- och arbetsgruppsmöten. Genom rapporterna från länderna om verksamheten eller om speciella ämnen föreligger intressant komparativ information.

En samlad bild av nordiskt samarbete

Arkiven och samlingarna från de nordiska yrkessekretariaten, NFS och samarbetskommittéernas arkiv samt samlingen från de skandinaviska/nordiska arbetarekongresserna förmedlar en samlad bild av den nordiska regionen, de nordiska ländernas arbetarrörelse och situationen i de nordiska länderna över tiden från 1886 till 1990-talet. Framst genom rapporterna från de anslutna organisationerna och genom de gemensamt diskuterade samt från de olika nationella organisationernas ståndpunkter belysta frågorna ges möjlighet till en komparativ överblick som får fördjupas genom material och information i de nationella organisationernas arkiv. Man får inblick i arbetarskandinavismens kontinuitet och förändring. Förändringen består också i att världen utanför Norden som följd av nutidens europeiserings- och globaliseringsprocess får en allt större plats.

NOTER

1. Tal i Köpenhamn i december 1934 ”Arbetarskandinavismen”, i Per Albin Hansson: *Demokrati. Tal och uppsatser*. Stockholm 1935, s 174f.
2. Karl-Erik Persson: *Nordiska beklädnadsarbetareunioner. 1897-1993*. Stockholm 1995.
3. Sten Sjöberg: *Arbetsmän i nordisk samverkan. Skandinaviska ömsesidighetskommittén 1901-1951*. Stockholm 1951.
4. Om detta Klaus Misgeld: *Den fackliga europavägen. LO, det internationella samarbetet och Europas enande 1945-1991*. Stockholm 1997.
5. Se också Lucy Viedma om Chile, i denna bok.
6. Martin Grass: Arbetarskandinavism 1912-1920. Kommittén för skandinaviska arbetarrörelsens samarbete, några aspekter, i *Årbog for arbejderbevægelsens historie*, årg 4, 1974, s. 55-88; Grass: Från arbetarkongress till samarbetskommittén. Om Skandinaviska samarbetskommitténs bildande, i *Arbetarhistoria*, nr 42, 1987, s. 5-11; Kersti Blidberg: *Splittrad gemenskap. Kontakter och samarbete inom nordisk socialdemokratisk arbetarrörelse 1931-1945*. Stockholm 1984; Blidberg: *Just good friends. Nordic Social Democracy and security policy 1945-50*. Oslo 1987; Klaus Misgeld: När murarna växte. Den Nordiska arbetarrörelsens samarbetskommitté och Internationalen mellan Potsdam och Genève (1945-1955), i *Arbetarhistoria* nr 42, 1987, s 12-19; Misgeld: As the iron curtain descended. The Co-ordinating committee of the Nordic labour movement and the Socialist international between Potsdam and Geneva (1945-1955), i *Scandinavian Journal of History* nr 1, 1988, s 49-63; se också Misgeld i not 4.
7. Martin Grass: ”... den starkaste brygga mellan Nordens folk for fredligt arbete...”. De skandinaviska arbetar- och fredsmötena sommaren 1914, i *Arbejderhistorie* 1988, s 77-105.
8. Om denna konferens och fredsarbetet efter krigsutbrottet Martin Graß: *Friedensaktivität und Neutralität. Die skandinavische Sozialdemokratie und die neutrale Zusammenarbeit im Krieg, August 1914 bis Februar 1917*. Bonn-Bad Godesberg 1975.
9. I övrigt hänvisas framför allt till Socialdemokratisk Forbunds arkiv i Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv i Köpenhamn.
10. Jfr *De nordiska arbetarkongresserna under 100 år. Arbetarrörelsens framväxt och utveckling i de nordiska länderna*. Stockholm 1986.
11. *Samråd i kristid. Protokoll från den Nordiska arbetarrörelsens samarbetskommitté 1932-1946*. Utg: Krister Wahlbäck/Kersti Blidberg. Stockholm 1986.
12. Om Europa se Misgeld ovan not 4.

LISTA ÖVER ARKIV OCH SAMLINGAR

- Fackliga landsorganisationernas nordiska samarbete [samling] – 1 volym
- Kommittén för skandinaviska arbetarrörelsens samarbete – 1 volym
- Nordens fackliga samorganisation – 384 volymer
- Nordiska arbetarkongresser [samling] – 3 volymer
- Nordiska beklädnadsarbetareunionen – 18 volymer
- Nordiska byggnads- och träarbetarefederationen [samling] – 2 volymer
- Nordiska fabriksarbetarefederationen – 22 volymer
- Nordiska läderindustriarbetareunionen – 7 volymer
- Nordiska transportarbetarefederationen [samling] – 1 volym
- Norsam – 1 volym
- SAMAK, Arbetarrörelsens nordiska samarbetskommitté – 51 volymer
- Skandinavians arbetares centralorganisation – 2 volymer

Skandinavisk formersekretariat [samling] – 1 volym
De skandinaviska huvudstädernas regleringsfond – 4 volymer
Skandinaviska läderindustriarbetareunionen – < 1 volym
Skandinaviska sadelmakare- och tapetserareförbundet [samling] – 1 volym
Skandinaviska träarbetaresekretariatet [samling] – 2 volymer

LITTERATUR

- Arbetarnordismen – arbetarrörelsens nordiska samarbete, i *Arbetarhistoria* nr 42, 1987, s 3-24 (bidragen från 6:e nordiska konferensen för forskning i arbetarrörelsens historia i Reykjavik, juni 1986)
- Blidberg, Kersti: *Splittrad gemenskap. Kontakter och samarbete inom nordisk socialdemokratisk arbetarrörelse 1931-1945*. Stockholm 1984
- Blidberg, Kersti: *Just good friends. Nordic Social Democracy and security policy 1945-50*. Oslo 1987
- Graß, Martin: *Friedensaktivität und Neutralität. Die skandinavische Sozialdemokratie und die neutrale Zusammenarbeit im Krieg, August 1914 bis Februar 1917*. Bonn-Bad Godesberg 1975
- Grass, Martin: Arbetarskandinavism 1912-1920. Kommittén för skandinaviska arbetarrörelsens samarbete, några aspekter, i *Årbog for arbejderbevægelsens historie*, årg 4, 1974, s 55-88
- Grass, Martin: Från arbetarkongress till samarbetskommittén. Om Skandinaviska samarbetskommitténs bildande, i *Arbetarhistoria* nr 42, 1987, s 5-11
- Grass, Martin: ”... den starkaste brygga mellan Nordens folk för fredligt arbete...”. De skandinaviska arbetar- och fredsmötena sommaren 1914, i *Arbejderhistorie* 1988, s 77-105
- Misgeld, Klaus: När murarna växte. Den Nordiska arbetarrörelsens samarbetskommitté och Internationalen mellan Potsdam och Genève (1945-1955), i *Arbetarhistoria* nr 42, 1987, s 12-19
- Misgeld, Klaus: As the iron curtain descended. The Co-ordinating committee of the Nordic labour movement and the Socialist international between Potsdam and Geneva (1945-1955), i *Scandinavian Journal of History* nr 1, 1988, s 49-63
- Misgeld, Klaus: *Den fackliga europavägen. LO, det internationella samarbetet och Europas enande 1945-1991*. Stockholm 1997
- De nordiska arbetarekongresserna under 100 år. Arbetarrörelsens framväxt och utveckling i de nordiska länderna*. Stockholm 1986
- Persson, Karl-Erik: *Nordiska beklädnadsarbetareunioner. 1897-1993*. Stockholm 1995
- Samråd i kristid. Protokoll från den Nordiska arbetarrörelsens samarbetskommitté 1932-1946*. Utg: Wahlbäck, Krister/Blidberg, Kersti. Stockholm 1986
- Sjöberg, Sten: *Arbetsmän i nordisk samverkan. Skandinaviska ömsesidighetskommittén 1901-1951*. Stockholm 1951

Martin Grass är historiker och arkivarie.